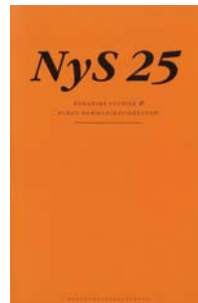

NyS

Forfatter:	Anne Katrine Lund
Anmeldt værk:	Peter Cassirer: <i>Huvudlinjer i retorikens historia</i> . Studentertilitteratur, Lund 1997. 100 sider.
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Studier</i> & <i>Almen kommunikationsteori</i> 25, 1999, s. 115-119
Udgivet af:	Dansklærerforeningen
URL:	www.nys.dk

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

HUVUDLINJER I RETORIKENS HISTORIA

ANMELDELSE AF

PETER CASSIRER.

HUVUDLINJER I RETORIKENS HISTORIA.

STUDENTLITTERATUR, LUND 1997. 100 SIDER

AF ANNE KATRINE LUND

Av varje läroskift krävs ju två ting: för det förste att man klargör vilket ämnet är och för det andra – vilket kommer därefter men dock är viktigare – att man klargör på vad sätt och med vilka medel vi själva kan tillägna oss detta

PERI HYPHOS: OM DEN STORA STILEN

Med dette citat fra Longinos begynder Peter Cassirer sin lille bog om hovedtræk af retorikkens historie. Ikke blot et citat fra et af de store værker i retorikkens historie, men et om hvordan lærebøger bør være. Et modigt udgangspunkt som bogen lever op til første halvdel af i såvel form som indhold og i glimt også til anden halvdel.

Interessen for retorik er efterhånden stor i det meste af den vestlige verden – det gælder både retorisk teori, historie, analyse, pædagogik og praksis. Bevægelsen fra at blive associeret med tomme tønder, Hitler og senest Sadam Hussein til at blive taget alvorligt som en moderne videnskab med klassiske rødder og dyb indsigt i den menneskelige kommunikation er i fuld gang. Peter Cassirers bog er et udtryk for en art anden etape i lærebøgerne i de lande, hvor retorik-interessen opstår. Første etape har som sit kendetegn, at retorikken defineres påny og forsvares mod de gængse fordomme og indvendinger, mens anden etape forudsætter denne rehabilitering og i stedet forklarer og uddyber – i dette tilfælde det klassiske udgangspunkt og den historiske udvikling. En naturlig progression set med retoriske øjne, men spørgsmålet er, om det kun er retorikere, der er nået til at se således? Indvendingerne mod, uvidenheden om og fordommene over for retorikken er stadig herskende i mange kredse, og måske er første bjergetape ikke vel overstået endnu? Peter Cassirers bog forudsætter dog dette og kaster sig fra første side – uden hverken forord eller introduktion – tilbage til det klassiske udgangspunkt: 'Der var engang'.

Cassirer begynder med en klassisk begyndelsestype i Horats ånd – og kaster læseren midt ind i en konstrueret anekdote om, hvordan retorikken kunne være opstået. Midt i Det Ioniske Hav med udsigt til Etnas top møder vi fiskeren Affiú, der grubler over, hvordan han skal få sin fædrene jord tilbage. I hans selskab stifter læseren bekendtskab med de to rådgivende retorkere Korax og Tisias, der siges at have grundlagt retorikken. Anekdoten er velskrevet og finurlig for den læser, der allerede kender de retoriske personligheder, der optræder, og forstår de mange fikse karakteristikker og henrydninger, men for en nybegynder kan den nok virke lang – og sætter i hvert fald forkerte forventninger til bogens sobre, konstaterende stil i gang.

Man kunne hævde, at læsere af et værk med denne titel naturligvis må være interesserede i retorikken og indse dens relevans og nytte. Bogen er i følge bagsideteksten rettet mod “alla som vill ha en kortfattad, översiktlig fremställing av retorikens historia.” Men disse må alle være retoriske nybegyndere, hvorfor en nutidig placering, rehabilitering og definition af retorikken som læren om hensigtsmæssig kommunikation, eller hvilken definition man nu hælder til, nok havde været en god begyndelse.

DET KORTE OM DET LANGE

Hovedlinier i retorikkens historie er et ambitiøst mål for 100 sider, men Cassirer har stort set haft held med projektet. Bogen er et udmærket konglomerat af retorikkens fleretusindårige historie med centrale punktnedslag ved de væsentligste retorik-teoretikere.

Cassirer undgår den lurende fare for namedropping af alle de teoretikere og praktikere, der ikke kan komme med i et sådan oversigtsværk, og som i andre værker ofte alligevel sniges ind i en parentes eller note og forvirrer mere end oplyser læseren.

Beskrivelsen af de centrale teoretikere bliver ikke ved en overfladisk beskrivelse af fødsel, virke og død, men dvæler ved de teoretiske bidrag. Blandt andet gennemgås Aristoteles' topoi-lære på en sjælden nyttig og indsigtfuld måde. Det er i afsnit som dette, at anden halvdel af fordringen til lærebøger fra Peri Hypsous opfyldes. Læseren får ikke blot indblik i, hvordan Aristoteles topoi-lære fik betydning, men får præsenteret topoi-læren som et direkte applicerbart redskab til idégenerering.

Det samme gør sig bl.a. gældende i afsnittet om Ciceros råd til dispositio (bl.a. fra *De Oratore* II), der ofte suses henover uden synderlig fordy-

belse. Cassirer ikke alene antyder dybden, men gennemgår hvordan den hensigtsmæssige disponering bør udspringe af en koncentration om funktionen af hver enkelt del i tekstens møde med læser eller lytter – en indsigt der ville forbedre megen skrivning fra sommerferie-stile til tidsskriftartikler.

Samme fordybelse savner man derimod fx i afsnittet om Aristoteles' udledning af de tre klassiske talegenrer. Genrebegrebet er meget centralt i moderne retorik, og den moderne interesse har bl.a. rod i netop Aristoteles' genreinddeling. Ikke så meget i selve de genrer Aristoteles finder frem til, men i den metode han benytter til at finde frem til dem. Genrer er jo netop udtryk for tidens udtryksbehov og Aristoteles' udledning af dem ud fra hhv. talerens og tilhørerens rolle i kommunikationssituationens og talerens mål (telos) leder ham frem til de tre centrale taletyper i datidens Athen. Den rådgivende/politiske tale hvor taleren tilskynder eller fraråder om fremtiden. Talens mål er at nå frem til, hvad der er gavnligt eller skadeligt, og tilhørerne skal bedømme om noget vil ske. Retstalen, hvor taleren anklager eller forsvarer noget fra 'fortiden', dvs. noget gjort, med det mål at nå frem til, hvad der er ret eller uret, og tilhørerne skal bedømme noget, der er sket. Og lejlighedstalen hvor taleren roser eller dadler som regel om noget nutidigt. Og hvor tilhørerne er iagttagere.

Disse genrer er blevet brugt og misbrugt i retorikkens historie og appliceres ofte bevidstløst på nutidens tekster, i stedet for ved hjælp af samme teknik som Aristoteles benytter at udlede nogle langt mere dækkende genrer. Genrers betydning for såvel forståelse som produktion af tekster er jo enorm, så dette emne burde nok have været dybere behandlet.

RETORIKKENS BOOMERANG-EFFEKT

Det værste man kan gøre er at skrive om retorik! De gyldne læresætninger har det med at vende i luften. Med nogen ret kan man da også fordre af den retoriske lærebogsforfatter, at formidlingen er hensigtsmæssig. *Huvudlinjer i retorikens historia* er en kombination af en konstaterende, kortfattet og knap stil og en mere essayistisk personlig henvendelsesform, der overrasker læseren, hver gang den dukker op – og sine steder virker malplaceret. Blandt andet associerer forfatteren nogle gange langt væk fra kronologien, og disse tankespring må forvirre nybegynder-læseren – Chomsky dukker op i middelalderen (p.78), den romerske brug af advokater midt i beskrivelsen af den græske praksis (p.22) og når udtalen af Isokrates pludselig –

og som den eneste – beskrives (p.25). De første tankespring er naturligvis udtryk for forfatterens eget helikopter-overblik over emnet, mens det sidste måske er en personlig kæphest.

FRA GLOBAL FORTID TIL LOKAL NUTID

En svaghed ved stort set alle de retoriske historiebøger er, at det klassiske udgangspunkt, som i denne bog, beskrives fyldestgørende, men jo mere det retoriske verdensbillede nuanceres jo svagere bliver beskrivelserne for til sidst slet ikke at eksistere. Denne mangel råder heller ikke denne bog bod på – desværre. Jo nærmere man kommer nutiden, des kortere bliver afsnittene og “Modern tid” klares på seks sider. Med væsentlige punktnedslag ved bl.a. positivismen og Grice, men uden noget overbliksbillede. Retorik er i dag et meget vidtfavnende felt med væsentlige områder spændende fra fremstillingsfilosofi og analyse til de praktiske discipliner som mundtligheds- og skrivepædagogik. Hvor de sidste slet ikke nævnes!

I beskrivelsen af den svenske retoriks historie når Cassirer helt op til Kurt Johannessons nutidige forskning, men ellers er beskrivelsen af nutiden ikke fyldig. Sammenligninger og relateringer dukker op rundt om i bogen, fx sammenlignes det faktum, at retorik i det antikke Grækenland var en disciplin i de olympiske lege med tv-transmissionen af retsagen mod den amerikanske sportshelt O.J.Simpson. En sammenligning forfatteren vælger ikke at uddybe eller perspektivere.

Det er en svær, men meget relevant og efter min mening nødvendig opgave for et rids af retorikkens historie at nå helt op til vores nutid, der jo snarere er karakteriseret ved globalisering end lokal-orientering. At beskrive alle forskere er naturligvis umuligt, men med Cassirers sans for at udvælge de centrale personer i fortiden kunne nutidens nøgleforskere garanteret også være udvalgt og præsenteret. Den klassiske fundering er tydelig hos mange (fx hos Jamieson, Foss og Miller), og netop når man trækker (hoved)linierne op til disse, vil relevansen af en beskrivelse af retorikkens historie fremgå meget tydeligt. ‘Cicero fik stor indflydelse’, ‘Quintilian gjorde’. ‘Aristoteles gjorde’ .... men hvordan – på hvilken måde er den indflydelse tydelig – og hvad bruger vi den indsigt til? Disse spørgsmål er dog ikke ladet helt ubesvarede hen, der er glimt af besvarelser flere steder i fremstillingen, men man savner den dybe, perspektiverende fremstilling, der er kendetegnende for beskrivelsen af de antikke teoretikere.

At klandre en bog på 100 sider for ikke at være et flerbindsværk er en skødesynd blandt anmeldere, og det er langt fra intentionen med denne anmeldelse. Grundlæggende er *Huvudlinjer i retorikens historia* en solid beskrivelse af retorikkens oprindelse tilpasset genrens krav. At Peter Cassirer trækker linjerne helt op til i dag kommer måske i *Huvudlinjer II*, hvem ved?